ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Қўрғонтепа тумани

2024 йил 14 март

Судья: Н.М.Ахматбеков

Н.М. Ахматбеков Кўрғонтепа туманлараро иқтисодий суди, судья раислигида, А.Халимжоновнинг котиблигида, Қўрғонтепа туман фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгашининг даъвогар-"XO'JAMBERDI TURSINOY" фермер хўжалиги манфаатида жавобгар-"Khantex group" масъулияти чекланган жамиятидан 156 999 855 сўм пахта хомашёси махсулот ҳақи, 14 443 986 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича Қўрғонтепа туман фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши раиси— О.Қаюмов, вакиллари А.Сидиков, А.Жўраев (шахсини тасдикловчи хужжат ва ишончнома асосида), даъвогар хужалик рахбари Б.Мамажанов (паспорт асосида) хамда жавобгар - "Khantex group" масъулияти чекланган жамияти вакили – Х.Ашуров (ишончнома асосида) иштирокида, Қўрғонтепа туман хокимлиги биносида ўтказилган очиқ сайёр суд мажлисида кўриб чикиб, суд куйидагиларни

аниклади:

Қўрғонтепа туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши(бундан буён матнда "Фермерлар кенгаши" деб юритилади) "ХО'JAMBERDI TURSINOY" фермер ҳўжалиги" (бундан буён матнда "Даъвогар" деб юритилади) манфаатида судга даъво ариза билан мурожаат қилиб "Кhantex group" (бундан буён матнда "Жавогар" деб юритилади) масъулияти чекланган жамиятидан 156 999 855 сўм пахта хом-ашёси маҳсулот ҳақи, 14 443 986 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суд мажлисида, Фермерлар кенгаши раиси даъво аризани қуллабқувватлаб, тулиқ қаноатлантириб беришни суради.

Суд мажлисида даъвогар хўжалик рахбари даъво аризани қўллаб кувватлаб, тўлик қаноатлантириб беришни сўради.

Жавобгар вакили суд мажлисида, ҳақиқатдан ҳам даъвогар олдида қарздорлиги мавжудлигини ҳозирда тўлаб бериш учун иқтисодий имконияти мавжуд эмаслигини билдириб, пеняни камайтириб беришни сўради.

Ишга мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс сифатида Қўрғонтепа тумани хокимлиги ҳузуридаги қишлоқ ҳўжалиги бошқармаси суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида ҳабардор қилинган бўлса-да, суд мажлисида иштирок этмади.

Мазкур холатда суд ишни Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 170-моддасига асосан учинчи шахс иштирокисиз ишдаги мавжуд хужжатлар асосида кўриб чикишни лозим топди.

Суд, тараф вакилларининг кўрсатмаларини, ишдаги мавжуд хамда такдим этилган хужжатларни ўрганиб чикиб, куйидагиларга кўра даъвони кисман каноатлантиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 55-моддасига асосан, ҳар ким ўз ҳуқуқ ва эркинликларини қонунда тақиқланмаган барча усуллар билан ҳимоя қилишга ҳақли. Ҳар кимга бузилган ҳуқуқ ва эркинликларини тиклаш учун унинг иши қонунда белгиланган муддатларда ваколатли, мустақил ҳамда ҳолис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи кафолатланади.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг (кейинги ўринларда матнда "ФК" деб юритилади) 8 ва 24-моддаларига кўра мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Ишдаги мавжуд хужжатлардан аниқланишича, даъвогар ва жавобгар ўртасида 2023 йил 13 февралда 114-сонли пахта хом ашёсини харид қилиш бўйича фьючерс шартнома тузилган.

Шартноманинг 1.1-бандида даъвогар 16,2 гектар ер майдонидан Андижон-36 навли 61,6 тонна пахта хом ашёсини етказиб беришни, шартноманинг 4.5-бандида эса жавобгар етказиб берган махсулот қийматининг 100 фоизи хисобидан терим учун юборилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисмини 2023 йилнинг 31 декабрига қадар тўлаб бериш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Даъвогар томонидан жавобгарга тарафлар ўртасида тузилган шартномага асосан 2023 йил пахта хосили учун 51 831 кг 1 нав 2 синф, 837 кг 3 нав 1 синф жами 52 668 кг пахта хом ашёсини икки томонлама электрон тартибда имзоланган хисоб-варақ фактурага асосан етказиб берилган.

Бундан ташқари, тарафлар ўртасида 2023 йил 13 февралда 114-сонли шартномага 2023 йил 9 декабрда қўшимча келишув тузилган.

Шартноманинг 4.4-банди куйидагича ўзгартирилган, Хўжалик томонидан харидорга етказиб берилган пахта хом ашёси учун шартноманинг 4.1-банди 1-кисмида белгиланган нархдан келиб чиққан холдаги якуний хисоб-китоблар 2023 йил 31 декабрга қадар амалга оширилади. Агар 2024 йил 1 январгача тўлов амалга оширилмаган такдирда 2023 йил учун белгиланган тавсиявий нархдан келиб чиқиб топширилган пахта хом ашёси бўйича Хўжалик томонидан Харидорга етказиб бериладиган 4-тип, 1-сорт, 1-синф пахта хом ашёсининг ўртача харид нархи 1 (бир) тоннаси учун ҚҚС билан 8 000 000 сўмни, 5-тип, 1-сорт, 1-синф пахта хом ашёсининг ўртача харид нархи 1 (бир) тоннаси учун ҚҚС билан 7 800 000 сўмни ташкил қилади. Пахта хом ашёси кейинги сорт ва синфларнинг нархи 1-сорт, 1-синф нархига нисбатан амалдаги коэффициентлар бўйича қайта хисоб-китоб қилинади.

Даъвогар етказиб берилган пахта хом-ашёси учун маблағлар жавобгар томонидан 2023 йил 31 декабрь кунига қадарли тўланмаганлиги сабабли тарафлар ўртасида тузилган қушимча келишувга асосан қайта хисоб-китоб қилиб тўловни амалга ошириш учун жавобгарга 2024 йил 5 январда 1-сонли талабнома юборган, лекин жавобгар юборилган талабномани оқибатсиз қолдирганлиги сабабли Қурғонтепа туман фермер, деҳқон хужаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши фермер хужалиги манфаатини кузлаб судга даъво ариза билан мурожаат қилиб, жавобгардан 156 999 855 сум асосий қарз ва 14 443 986 сум пеня ундиришни сураган.

Мазкур ҳолатда тарафларнинг мажбуриятлари контрактация (фьючерс) шартномасидан келиб чиққан.

ФКнинг 465-моддаси биринчи қисмига кўра, контрактация шартномасига мувофик қишлоқ хўжалиги махсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги махсулотини қайта ишлаб ёки сотиш учун бундай махсулотни харид қиладиган шахсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш(топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи бу махсулотни қабул қилиш(қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш(тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Суд, тараф вакилларнинг кўрсатмаларини тинглаб, иш хужжатлари хамда такдим этилган хужжатларни ўрганиб чикиб, куйидагиларга кўра даъво талабларини асосли деб хисоблайди:

Тарафлар ўрасида тузилган шартноманинг 4,1 ва 4,2-бандларида пахта хом-ашёсининг харид нархи 1(бир) тоннаси учун 8 300 000 сўм этиб белгиланган, 2023 йил пахта хом-ашёси учун харид нархлари ўзгарганда харидор янги нарх бўйича ҳисоб-китоб қилиши кўрсатилган.

Иш хужжатларига кўра даъвогар жавобгарга 2023 йил пахта хосили учун 51 831 кг 1 нав 2 синф, 837 кг 3 нав 1 синф жами 52 668 кг 415 673 560 сўмлик пахта хом ашёсини топширган бўлиб, жавобгар томонидан 257 418 205 сўм тўлов амалга оширилган.

Бундан кўринадики, даъвогарнинг 156 999 855 сўм 2023 йил учун пахта хом-ашёси махсулот ҳақини ундириш талаби асосли ва ушбу ҳолат ҳисоб-варақ фактуралар, томонларнинг кўрсатмалари билан ўз исботини топган.

Шунингдек, фермерлар кенгаши жавобгардан 14 443 986 сўм пеня ундиришни сўраган.

ФКнинг 324-моддасига кўра, қарздор мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги туфайли кредиторга етказилган зарарни тўлаши шарт.

Ушбу Кодекснинг 333-моддасига кўра, қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонунчиликда ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Шартноманинг 5.4-бандида "Харидор" "Хўжалик" ка муддати ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи микдорида, бирок муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортик бўлмаган микдорда пеня тўлаш белгиланган.

Демак, даъвогарнинг жавобгардан 14 443 986 сўм пеня ундириш ҳақидаги талаби ҳам асосли қўйилган.

Бироқ, ФКнинг 326-моддасига кўра, агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли. Бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкий аҳволи, шунингдек кредиторларнинг манфаатларини эътиборга олиниши керак.

Суд алохида холларда қарздор ва кредиторларнинг манфаатларини хисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш хукуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада

бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фукаролик қонун хужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 163-сонли қарори 4-бандида, суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиши даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойкани камайтиришга ҳақли эканлиги белгиланган.

Мазкур ҳолатда ундирилиши сўралган пеня суммасини суд жавобгарнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига номутаносиб деб ҳисоблайди ва шунинг учун унинг миҳдорини 6 000 000 сўмга ҳадар камайтиришни лозим топади.

Суд ишни кўриб чиқиш билан боғлиқ суд харажатларини ундириш масаласини ўрганиб чиқиб, даъво талаблари қисман қаноатлантирилганлигини инобатга олиб, ишни кўриб чиқиш билан боғлиқ суд харажатларини жавобгардан ундиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118-моддаси биринчи қисмига кўра суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Суд, юқорида қайд этилган ҳолатлардан келиб чиқиб, даъвогарнинг даъвосини қисман қаноатлантиришни, жавобгардан фермерлар кенгаши фойдасига 34 000 сўм почта харажати, республика бюджетига 3 428 876,82 сўм давлат божи ундиришни, даъвони қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни лозим топади.

Бинобарин суд, Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг 8, 234, 324, 326, 333, 465-моддаларига асосланиб, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118, 176-180, 186-моддаларини қўллаб,

карор килди:

даъвогарнинг даъво талаблари қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар- "Khantex group" масъулияти чекланган жамияти хисобидан:

- даъвогар "XO'JAMBERDI TURSINOY" фермер хўжалиги фойдасига 156 999 855 сўм пахта хом-ашёси махсулот хаки, 6 000 000 сўм пеня;
- Қўрғонтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши фойдасига 34 000 сўм почта харажати, Республика бюджетига 3 428 876,82 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад қилинсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргач, ижро варақалари берилсин.

Мазкур ҳал қилув қароридан норози тараф бир ойлик муддат ичида Андижон вилоят судига апелляция тартибида ёки қонуний кучга киргач кассация тартибида (протест) шикоят қилиши мумкин.

Раислик қилувчи, судья

Н.М.Ахматбеков